

10. Огляд законодавства щодо регулювання віртуальних активів у сфері боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму. К. 2022.

11. Про токенизовані активи та криптоактиви: проект Закону України від 05.11.2020 р. № 4328. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70353.

12. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні: проект Закону від 07.11.2023. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43123>.

13. Про віртуальні активи: закон України від 17.02.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text>.

Сороколат Ілля Юрійович
аспірант кафедри фінансового права,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ДОХОДИ СУБ'ЄКТІВ ІТ: ДЕЯКІ ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ЇХ ОПОДАТКУВАННЯ

Анотація. У публікації проаналізовано певні аспекти визначення сутності доходу суб'єктів ІТ-діяльності як складної економіко-правової категорії. Наголошено, що дохід від ІТ-діяльності за своєю сутністю є грошовими надходженнями, які отримує певний суб'єкт в результаті здійснення інформаційно-технологічних операцій або надання послуг у сфері інформаційних технологій.

Ключові слова: оподаткування, дохід, дохід від ІТ.

Розуміючи в загальному економічному сенсі дохід як потік, що має своїм джерелом капітал, потрібно враховувати, що конкретні види доходів можуть суттєво różнитися залежно від особливостей здійснюваної господарської діяльності, спеціалізації суб'єкта господарювання та загальної економічної ситуації. Зокрема, для традиційного бізнесу, торгівлі та сфери послуг поширеним різновидом доходів є лінійний дохід. У його створенні найголовніша риса є певна періодичність отримання, що, серед іншого, визначається умовами договорів з контрагентами, періодичністю фактичного надання послуг та відправки продукції, що засвідчується накладними, підписанням актів надання-отримання послуг тощо. В даному сенсі дохід як безперервний потік отримує свою ітера-

ційність, тобто повторюваність, що може продовжуватися багато разів, допоки підприємство здійснює свою основну діяльність та співпрацює з контрагентами.

Різновидами доходів в економічному розрізі стають позареалізаційні доходи, або позаоперативні доходи (від англ. *non-operating income*). Ці доходи, на відміну від класичного лінійного доходу, не пов'язані з основною діяльністю суб'єкта господарювання і дуже часто стають одиничними випадками, або принаймні нерегулярними. Саме тому позареалізаційний дохід, що не є періодичним, як правило виключається або враховується окремо при оцінці діяльності підприємства за той чи інший звітний період, яким, наприклад, може бути квартал або рік.

До типових позареалізаційних доходів суб'єкта підприємницької діяльності відносяться ціла низка нерегулярних доходів, зокрема: неустойки, суми штрафів, пені, що отримані за порушення умов договорів контрагентами; надходження, що господарюючий суб'єкт отримав в рахунок відшкодування заподіяних йому збитків; активи, що набуті безоплатно, серед іншого за договором дарування; випадкове виявлення у звітному періоді доходів з товарів, робіт та послуг, наданих у минулих періодах; суми кредиторської та депонентської заборгованостей, щодо яких минув термін позовної давності; курсові різниці при операціях з різними валютами і перерахунку їх у національну грошову одиницю за офіційним курсом регулятора; будь-які надходження від продажу або списання основних засобів та інших активів; надходження від дооцінки активів; орендні надходження; патентні надходження; інші позареалізаційні доходи. Хоча, треба підкреслити, що такі позареалізаційні доходи є, звісно, здебільшого випадковими надходження підприємств та їх отримання стає факультативним до основної діяльності суб'єктів господарської діяльності.

Інший різновид доходів може бути відокремлено при застосуванні критерію участі самого господарюючого суб'єкта у їх отриманні; відповідно існують активні та пасивні доходи. Вони частково збігаються з розглянутими вище лінейними та позареалізаційними доходами, оскільки для основної діяльності підприємства, цілком типово, необхідним є активна участь господарюючого суб'єкта, що і призводить до виникнення новоствореної вартості та активного доходу, тоді як більшість позаопераційного доходу підприємств багато у чому надходить саме як пасивний дохід.

За критерієм відношення до використання факторів виробництва окремо виділяють факторний дохід, отримання якого є прямим наслідком задіяння факторів чи ресурсів виробництва. Слід вказати, що у наш час постіндустріального інформаційного суспільства до традиційних факторів і ресурсів виробництва, а саме природних ресурсів, трудових ресурсів та капіталу, додають такі фактори виробництва як підприємницька спроможність, інформація та інновації. І саме останні три фактори стають найбільш задіяними для створення доходу суб'єктами підприємницької діяльності, що діють у сфері ІТ.

Зокрема, підприємницька спроможність стає тим фактором виробництва, що здатний поєднати усі інші ресурси виробництва в єдине ціле та суттєво посилити дохід та потік надходжень підприємства, що перетворює підприємницький потенціал господарюючого суб'єкта у конкретний суспільно-значущий результат його діяльності. При цьому, відповідно до висновків американських економістів Кемпбелла Р. Макконнелла і Стенлі Леонарда Брю, підприємницька спроможність – це здатність людини використовувати поєднання наявних ресурсів для виробництва товару і надання послуг, приймати послідовні рішення, створювати інновації та йти на ризик задля отримання прибутку [1].

Справедливо вказати, що за великим рахунком саме від організаційно-підприємницьких здібностей керівництва суб'єкта господарської діяльності залежить ефективність роботи всього підприємства, зокрема його здатність вчасно реагувати на необхідність нововведень та інвестицій у перспективні напрямки, що особливо притаманно саме для сучасної сфери інформаційних цифрових технологій.

Особливе місце серед факторів виробництва, що утворюють факторний дохід, є інформація. В епоху постіндустріального суспільства інформація стає чи не найголовнішим ресурсом, що може бути безпосередньо застосований в економічних процесах. На шляху до отримання доходу як очікуваного результату господарської діяльності відбувається багатоланцюгова трансформація інформації, її перевтілення від ідеї до кінцевого матеріального чи, навпаки, нематеріального продукту, здатного задовольняти інтереси людей. При цьому інформація знаходить відображення в усіх елементах системи продуктивних сил суспільства і як складник залучена до усіх компонентів процесу праці: зокрема, інформація стає і предметом праці, і засобом праці, і, звісно, результатом праці. І така важлива роль інформації дозволяє їй фактично утворювати окрему сферу суспільних відносин, якою й стає галузь інформаційних

технологій, або ІТ, як системи методів, процесів та способів використання обчислюваної техніки і систем зв'язку для створення, збору, передачі, пошуку, оброблення та поширення інформації з метою ефективної організації життєдіяльності суспільства [2].

Звісно, цілком закономірно, що окреслена багатофункціональність інформації та можливість її швидкого опрацювання та перевірення (причому у все більшій кількості випадків це відбувається в автоматизованих процесах та з використанням штучного інтелекту) дозволяє інформації займати провідне місце серед факторів виробництва і джерел факторного доходу суб'єктів господарювання, а так само визначати подальшу перспективу розвитку всієї сфери ІТ, дозволяти їй успішно конкурувати в здатності приносити дохід серед традиційних галузей вітчизняної економіки, передовсім промислового виробництва, енергетики, аграрного сектору та логістики.

Нарешті, значущим фактором виробництва й одним з провідних чинників привабливості галузі інформаційних технологій виступають інновації. Останні, відповідно до легального визначення, закріпленого у ст. 1 Закону України «Про інноваційну діяльність», являють собою новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукцію або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [3]. Важливо, що інновації фактично виступають якісним різновидом інформації, яка пройшла відповідне творче та виробниче опрацювання від первісної ідеї до конкретного продукту і знайшла своє втілення у безпосередніх процесах суб'єкта господарювання, що безпосередньо впливають (збільшують) його дохід та ефективність діяльності.

Свою чергою, з урахуванням багатопланової економіко-правової сутності категорії доходів, розглянуті з економічного боку основні види доходів чинять свій вплив й на визначення доходів у правовій площині. Вітчизняний законодавець закріплює дефініцію доходів у Податковому кодексі України на підставі джерела їх отримання в Україні або за її межами. Відповідно до підп. 14.1.54 п. 14.1 ст. 14 Податкового кодексу України, доходом з джерелом походження з України є будь-який дохід, отриманий резидентами або нерезидентами, у тому числі від будь-яких видів їх діяльності на території України (включаючи виплату (нарахування) винагороди іноземними роботодавцями), її континентальному шельфі,

у виключній (морській) економічній зоні. А згідно з підп. 14.1.55 п. 14.1 ст. 14 Податкового кодексу України, доходом, отриманим з джерел за межами України, є будь-який дохід, отриманий резидентами, у тому числі від будь-яких видів їх діяльності за межами митної території України, включаючи проценти, дивіденди, роялті та будь-які інші види пасивних доходів, спадщину, подарунки, виграші, призи, доходи від виконання робіт (надання послуг) за цивільно-правовими та трудовими договорами, від надання резидентам в оренду (користування) майна, розташованого за межами України, включаючи рухомий склад транспорту, приписаного до розташованих за межами України портів, доходи від продажу майна, розташованого за межами України, дохід від відчуження інвестиційних активів, у тому числі корпоративних прав, цінних паперів тощо; інші доходи від будь-яких видів діяльності за межами митної території України або території, не підконтрольних контролюючим органам [4].

ЛІТЕРАТУРА

1. McConnell, Campbell R. (University of Nebraska); Brue, Stanley L. (Pacific Lutheran University); Flynn, Sean Masaki (Scripps College). Economics : principles, problems, and policies. New York, NY : McGraw-Hill Education. Twenty-first edition. 2018. 552 p.
2. Плєскач В. Л. Інформаційні системи і технології на підприємствах : підручник. Київ : Знання, 2011. 718 с.
3. Про інноваційну діяльність : Закон України від 4 липня 2002 р., №40-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>.
4. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р., №2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.

*Варлашкін Олександр Іванович,
аспірант кафедри фінансового права,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого*

ДЕЯКІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ

Анотація. У публікації позначено основні тенденції сучасного стану правового регулювання платіжних систем в Україні. Підкреслено, що стрім-